

വൃത്തശാസ്ത്രം

ആമുഖം

വൃത്തശാസ്ത്രത്തിലെ പ്രധാന തത്ത്വങ്ങളെ ക്രോഡീകരിക്കുവാനുള്ള ഒരു എളിയ ശ്രമം മാത്രമാണിത്

എല്ലാ വൃത്തങ്ങളേയും ഉൾപ്പെടുത്തിയ്കിട്ടില്ല എങ്കിലും പാഠഭാഗങ്ങളിൽ വരാറുള്ള പ്രധാന വൃത്തങ്ങളെ ഉൾക്കൊള്ളിച്ചിട്ടുണ്ട്

സൈന്ധുകളിലെ സ്ഥലപരിമിതി മൂലം ഉദാഹരണങ്ങൾ ഗണം തിരിച്ച് കൊടുത്തിട്ടില്ല

പരിമിതികൾ.....

വലിയ വൃത്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണങ്ങളായി കൊടുത്തിരിക്കുന്ന ഗ്ലോകങ്ങളുടെ ഒരു പാദം മാത്രമായിരിക്കും ചിലപ്പോൾ കൊടുത്തിരിക്കുന്നത് ബാക്കി പാദങ്ങൾ അദ്ധ്യാപകർ കണ്ടെത്തി കൊടുക്കുമല്ലോ

ഗണം തിരിക്കുന്നതിനും വൃത്തലക്ഷണസമന്വയനത്തിനുമായി ഒരു അഭ്യാസപുസ്തകവും പ്രശ്നാവലിയും കൂടി വൈകാതെ തയ്യാറാക്കുന്നതാണ്

ഇതിനോടൊപ്പം Ready reference നായി ഒന്നരണ്ട് ചാർട്ടുകൾ കൂടി ഉൾക്കൊള്ളിച്ചിട്ടുണ്ട്.

വൃത്താനുസാരം പദ്യം ചൊല്ലി കേൾപ്പിക്കാനുള്ള ശ്രമം അദ്ധ്യാപകരുടെ ഭാഗത്തു നിന്നും ഉണ്ടാകുമല്ലോ

ദ്രാവിഡവൃത്തങ്ങളെ ഇപ്പോൾ ഒഴിവാക്കിയിരിക്കുന്നു

ഇതിന്റെ രണ്ടാം ഭാഗമായി ആ പ്രകരണവും ചേർക്കുന്നതാണ്

വിഷമവൃത്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണങ്ങളും

കാര്യമാത്രപ്രസക്തമല്ലാത്തതിനാൽ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്

ആര്യാ ഗീതി എന്നിവയുടെ ലക്ഷണം വൃത്തരത്നാകരത്തിൽ ഉള്ളതല്ല

ഇവിടെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നത് വൃത്തരത്നാകരത്തിൽ ഉള്ളത് ഏറെ

ക്ലിഷ്ടമായ ലക്ഷണമാണ് എന്ന് തോന്നിയതിനാലാണ്

ലക്ഷ്യങ്ങൾ

ഗണവ്യവസ്ഥ തിരിച്ചറിയുക

ഗണം തിരിക്കുന്നതിൽ നൈപുണി സമ്പാദിക്കുക

ലക്ഷണാനുസാരം വൃത്തങ്ങളെ തിരിച്ചറിയുക

വൃത്താനുസാരം പദ്യം ചൊല്ലി പഠിക്കുക

താളബോധം സ്വായത്തമാക്കുക

വൃത്താനുസാരിയായി പദ്യരചനയിൽ സാമർത്ഥ്യം നേടുക

सर्वथा भवतः सैषा त्ज वैनं गृहाण वा -

സന്യേഹം

ശങ്കർജി കൊടകര

വൃത്തം

ഈണത്തെ പറ്റി പഠിക്കുന്ന ശാസ്ത്രമാണ് വൃത്തശാസ്ത്രമെന്ന്
പൊതുവേ പറയാം

വേദാംഗം

- വൃത്തശാസ്ത്രത്തിന്റെ മറ്റൊരു പേര് ചരന്ദശ്ശാസ്ത്രമെന്നാണ്
- ചരന്ദശ്ശാസ്ത്രം വേദാംഗങ്ങളിൽ പാദമായി കണക്കാക്കപ്പെടുന്ന അംഗമാണ് (വേദപുരുഷന്റെ പാദമാണ് ചരന്ദശ്ശാസ്ത്രം)

ചരന്ദശ്ശാസ്ത്രം

ചരന്ദ: പാദം തു വേദന്യ എന്നാണ് പ്രമാണവചനം

പിംഗളമുനി ആണ് ചരന്ദശ്ശാസ്ത്രത്തിൻ്റെ ആചാര്യൻ

ഈ ശാസ്ത്രത്തിൻ്റെ പ്രമാണഗ്രന്ഥം ചരന്ദന്യത്രങ്ങളാണ്

ചരന്ദസ്സ്

ചരന്ദസ്യതി ഇതി ചരന്ദഃ

മന്ത്രങ്ങളെ ഇവകൊണ്ട് ആവരണം ചെയ്യപ്പെടുന്നു എന്നതിനാൽ ചരന്ദസ്സ് എന്ന പേർ

വേദമന്ത്രങ്ങൾ ചൊല്ലുമ്പോൾ ജ്വലി ചരന്ദസ്സ് ദേവത എന്നിവ ഉച്ചരിച്ചാണ് ചൊല്ലുന്നത് ഗായത്രി ചരന്ദസ്സിലുള്ള മന്ത്രത്തിന് ഗായത്രിമന്ത്രം എന്നാണ് പറയുന്നത്. അത്ര മാത്രം പ്രാധാന്യം ഉണ്ട് വൈദികസാഹിത്യത്തിൽ ചരന്ദസ്സ് എന്ന വേദാംഗത്തിന്

ചരന്ദസൂകളുടെ എണ്ണം

അക്ഷരങ്ങളുടെ എണ്ണം കൂട്ടുന്നതിനനുസരിച്ച് ചരന്ദസൂകൾ മാറ്റം
ഒരക്ഷരം മുതൽ ഇരുപത്തിയാറ് അക്ഷരം വരെയുള്ളവയാണ്
ചരന്ദസൂകളായി കണക്കാക്കുന്നത്
അതിനു മുകളിലുള്ളവയെ ദണ്ഡകമെന്ന് പറയുന്നു

ഛന്ദോവിഭാഗങ്ങൾ

അക്ഷരസംഖ്യാ

ഛന്ദസ്

1

ഉക്താ

2

അത്യുക്താ

3

മധ്യാ

4

പ്രതിഷ്ഠാ

5

സുപ്രതിഷ്ഠാ

6

ഗായത്രി

ഛന്ദോവിഭാഗങ്ങൾ.....

7	ഉഷ്ഠിക്
8	അനുഷ്ടുപ്
9	ബൃഹതീ
10	പംക്തീ
11	ത്രിഷ്ടുപ്
12	ജഗതീ
13	അതിജഗതീ

ഛന്ദോവിഭാഗങ്ങൾ.....

14	ശകാരി
15	അതിശകാരി
16	അഷ്ടി
17	അത്യഷ്ടി
18	ധൃതി
19	അതിധൃതി
21	കൃതി

ഛന്ദോവിഭാഗങ്ങൾ.....

21	പ്രകൃതി
22	ആകൃതി
23	വികൃതി
24	സംകൃതി
25	അതികൃതി
26	ഉൽകൃതി

पद्यम्

उक्तानुक्ता तथा मध्या प्रतिष्ठान्य सुपूर्विका
गायत्रयुष्णिगनुष्टुप् च बृहती पङ्क्तिरेव च
तिरष्टुप् च जगती चैव तथातिजगती मता
शक्वरी सातिपूर्वा स्यदष्टयत्यष्टी ततः स्मृते
धृतिश्चातिधृतिश्चैव कृति प्रकृतिराकृति
विकृति संकृतिश्चैव तथातिकृतिरुत्कृति

ചരന്ദസ്സും വൃത്തങ്ങളും

നിയതമായ അക്ഷരസംഖ്യ ഉള്ള ചരന്ദസ്സുകളിൽ തന്നെ വർണ്ണങ്ങളുടെ (ഹ്രസ്വദീർഘങ്ങളുടെ) വിന്യാസത്തിനനുസരിച്ച് അനേകം വൃത്തങ്ങൾ ഉണ്ടാകും

ഉദാ ത്രിഷുപ് ചരന്ദസ്സിൽ പെടുന്ന വൃത്തങ്ങളാണ് ഇന്ദ്രവജ്രാ ഉപേന്ദ്രവജ്രാ ദോധകം തുടങ്ങിയവ ഇവയിൽ പതിനൊന്ന് അക്ഷരങ്ങളാണെങ്കിലും ഹ്രസ്വദീർഘങ്ങളുടെ വിന്യാസം വ്യത്യസ്തമാണ്

ഘ്രസൃം ദീരഘം

പദൃത്തിൻ്റെ ഈണത്തെ അഥവ താളത്തെ നിർണ്ണയിക്കുന്നത്
പദൃത്തിലുള്ള വാക്കുകളിലെ ഘ്രസൃാക്ഷരങ്ങളും ദീരഘാക്ഷരങ്ങളുമാണ്

ദ്രാവിഡവൃത്തങ്ങളും സംസ്കൃതവൃത്തങ്ങളും

ദ്രാവിഡവൃത്തങ്ങൾ താളപ്രധാനങ്ങളാകുമ്പോൾ സംസ്കൃതവൃത്തങ്ങൾ ഹ്രസ്വദീർഘങ്ങൾക്ക് പ്രാധാന്യം നൽകി വരുന്നവയാണ്

ഹ്രസ്വം - ലഘു

ഹ്രസ്വാക്ഷരങ്ങൾക്ക് ഛന്ദശ്ലാസ്മൃത്തിൽ ലഘു എന്ന് പേര്
അത് പൊതുവേ U എന്നാണ് രേഖപ്പെടുത്തുന്നത്

ദീർഘം - ഗുരു

ദീർഘത്തിന് ഛന്ദശ്ശാസ്ത്രത്തിൽ ഗുരു എന്നാണ് പറഞ്ഞ് വരുന്നത്
അത് രേഖപ്പെടുത്തുന്നത് -- എന്നാണ്

ഗണം

ഏതോരു കാര്യവും അളക്കുന്നതിന് ഒരു അടിസ്ഥാന യൂണിറ്റ് വേണം.
ഉദാ- താപമളക്കാൻ സെൽഷ്യസ് റൂമളക്കാൻ മീറ്റർ

അതു പോലെ വൃത്തം നിർണ്ണയിക്കുന്നതിന് പദ്യത്തിലെ
നാലുവരികളിലെയും അക്ഷരങ്ങളെ മുതൂന്ന് അക്ഷരങ്ങളുടെ കൂട്ടമായി
കണക്കാക്കി വേർതിരിച്ചെടുക്കുന്നു. ഈ കൂട്ടത്തിന് ഗണമെന്നു പേർ

വൃത്തം നിർണ്ണയിക്കുന്ന തോതാണ് ഗണമെന്ന് പറയാം.

ഗണം

മൂന്ന് അക്ഷരങ്ങളുടെ കൂട്ടമാണ് ഒരു ഗണമായി കണക്കാക്കുന്നത്

മൂന്നക്ഷരം ചേർന്നതിന്
ഗണമെന്നിഹ സംജ്ഞയാം

ഗണങ്ങൾ എട്ട്

ഹ്രസ്വം (ലഘു) ദീർഘം (ഗുരു) ഇവ ഒരു ഗണത്തിൽ
ക്രമീകൃതമാകുന്നതിനെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി എട്ടു തരം ഗണങ്ങളെ
വൃത്തശാസ്ത്രത്തിൽ പറയുന്നു

ഗണം ഗുരുലഘുസ്ഥാന

ഭേദത്താലൊട്ടു മാതിരി

ആ എട്ടു ഗണങ്ങളിങ്ങനെ.....

ആദിലഘു - ആദ്യാക്ഷരം ലഘു ബാക്കി രണ്ടും ഗുരു

മദ്ധ്യലഘു - മദ്ധ്യാക്ഷരം ലഘു ബാക്കി ഗുരു

അന്ത്യലഘു - അന്ത്യാക്ഷരം ലഘു ബാക്കി ഗുരു

ആദിഗുരു - ആദ്യാക്ഷരം ഗുരു ബാക്കി ലഘുവാകും

മദ്ധ്യഗുരു - മദ്ധ്യാക്ഷരം ഗുരു ബാക്കി ലഘു

അന്ത്യഗുരു - അന്ത്യാക്ഷരം ഗുരു ബാക്കി ലഘു

സർവ്വലഘു - എല്ലാ അക്ഷരങ്ങളും ലഘു

സർവ്വഗുരു - എല്ലാ അക്ഷരങ്ങളും ഗുരു

ഗണങ്ങളുടെ പേരുകൾ - പദ്യം

ആദിമദ്ധ്യന്ത്യവർണ്ണങ്ങൾ

ലഘുക്കൾ യരതങ്ങളിൽ

ഗുരുക്കൾ ഭജസങ്ങൾക്ക്

ഗലങ്ങൾ മന മാത്രമാം

८३५०

आदिमध्यवसानेषु

यरताः यान्ति लाघवम्

भजसाः गौरवं यान्ति

मनौ तु गुरुलाघवौ

അവയിങ്ങനെ

ആദി ലഘു U _ _ യഗണം യ എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ട് സൂചിപ്പിക്കുന്നു

മദ്ധ്യ ലഘു..... _ U _ രഗണം ര എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ട് സൂചിപ്പിക്കുന്നു

അന്ത്യലഘു..... _ _ U തഗണം ത എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ട് സൂചിപ്പിക്കുന്നു

ആദിഗുരു..... _ U U ഭഗണം ഭ എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ട് സൂചിപ്പിക്കുന്നു

മദ്ധ്യഗുരു..... U _ U ജഗണം ജ എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ട് സൂചിപ്പിക്കുന്നു

അന്ത്യഗുരു..... UU _ സഗണം സ എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ട് സൂചിപ്പിക്കുന്നു

സർവ്വലഘു..... U U U നഗണം ന എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ട് സൂചിപ്പിക്കുന്നു

സർവ്വഗുരു..... _ _ _ മഗണം മ എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ട് സൂചിപ്പിക്കുന്നു

ഉദാഹരണങ്ങൾ

ആദി ലഘു U _ _ യഗണം മനോജ്ഞാ

മദ്ധ്യ ലഘു..... _ U _ രഗണം ശാലിനീ

അന്ത്യലഘു..... _ _ U തഗണം . ശ്രീദാത്രീ

ആദിഗുരു..... _ U U ഭഗണം ഭാമിനി

മദ്ധ്യഗുരു..... U _ U ജഗണം സുഹാസ

അന്ത്യഗുരു..... UU _ സഗണം സുനയാ

സർവ്വലഘു..... U U U നഗണം ജലജ

സർവ്വഗുരു..... _ _ _ മഗണം ദേവേശീ

ചിലപ്രത്യേകനിയമങ്ങൾ

താഴെ പറയുന്ന സാഹചര്യങ്ങളിൽ ലഘുക്കൾ ഗുരുവായിട്ടും

- കൂട്ടക്ഷരത്തിനു മുമ്പിലെ ലഘു ഗുരു ഗുരുവായിട്ടും
- ചില്ലക്ഷരത്തിനു മുമ്പിലെ ലഘു ഗുരുവായിട്ടും
- അനുസ്വാരത്തിനു മുമ്പിലെ ലഘു ഗുരു ഗുരുവായിട്ടും
- വിസർഗത്തിനു മുമ്പിലെ ലഘു ഗുരു ഗുരുവായിട്ടും
- പാദാന്ത്യത്തിലെ ലഘു ഗുരു ഗുരുവായിടാം (മുമ്പിലുള്ളതല്ല)

ഉദാഹരണം.....

ഉദാ-

- കൂട്ടക്ഷരത്തിനു മുമ്പിലെ ലഘു ഗുരു ഗുരുവായിട്ടും കക (ഇതിലെ ആദ്യത്തെ ക ലഘു ആണെങ്കിലും ക എന്ന കൂട്ടക്ഷരത്തിന്റെ മുമ്പിൽ വരുന്നതുകൊണ്ട് ഗുരു ആണ്)
- ചില്ലക്ഷരത്തിനു മുമ്പിലെ ലഘു ഗുരുവായിട്ടും ചെക്കൻ (ൻ എന്ന ചില്ലക്ഷരത്തിന് മുമ്പിലുള്ള ക ഗുരുവാകുന്നു)
- അനുസ്വാരത്തിനു മുമ്പിലെ ലഘു ഗുരു ഗുരുവായിട്ടും കകയം (ൻ എന്ന അനുസ്വാരത്തിനു മുമ്പിലുള്ള യ ഗുരു)

വിസർഗത്തിനു മുമ്പിലെ ലഘു ഗുരു ഗുരുവായിട്ടും

(ദുഃഖം എന്നിടത്തെ ദു വിസർഗത്തിന് മുമ്പിലായതിനാൽ ഗുരു)

പാദാന്ത്യത്തിലെ ലഘു ഗുരു ഗുരുവായിടാം (മുമ്പിലുള്ളതല്ല)

(പരാശക്തിയാകുന്നതും കാവിലമ്മ എന്ന വരിയിലെ മ എന്ന അക്ഷരം ഗുരുവായി കണക്കാക്കാം)

വൃത്തങ്ങളുടെ വിഭാഗങ്ങൾ

മാത്രാവൃത്തം

വർണ്ണവൃത്തം

സമവൃത്തം

അർദ്ധസമവൃത്തം

വിഷമവൃത്തം

മാത്രാവൃത്തം

ലഘുവിന് ഒരു മാത്ര എന്നും ഗുരുവിന് രണ്ട് മാത്ര എന്നും കണക്കാക്കി നിർണ്ണയിക്കപ്പെടുന്ന വൃത്തങ്ങളാണ് മാത്രാവൃത്തങ്ങൾ

- ഇവയ്ക്ക് നിയതമായ ഗണവ്യവസ്ഥ ഉണ്ടാകണമെന്നില്ല .
- എന്നാൽ ഓരോ പാദത്തിലും നിശ്ചിത മാത്ര വരുന്ന മട്ടിൽ ഗുരുലഘുക്കൾ ഉണ്ടായിരിക്കും
- ഉദാ - ആര്യാ ഗീതി

വർണ്ണവൃത്തം

വർണ്ണവൃത്തങ്ങൾ മൂന്ന് തരം

- സമവൃത്തം
- അർദ്ധസമവൃത്തം
- വിഷമവൃത്തം

സമവൃത്തം

പദ്യത്തിന്റെ നാലു പാദങ്ങളിലും ഒരേ ഗണവ്യവസ്ഥ വരുന്ന വൃത്തങ്ങളാണ് സമവൃത്തങ്ങൾ

- ഉദാ - വംശസ്ഥം മാലിനീ രഥോദ്ധതാ

അർദ്ധസമവൃത്തം

പദ്യത്തിന്റെ ഒന്ന് മൂന്നു പാദങ്ങളിലും രണ്ട് നാലു പാദങ്ങളിലും സമാനമായ ഗണവ്യവസ്ഥ വരുന്ന വൃത്തങ്ങളാണ് അർദ്ധസമവൃത്തങ്ങൾ

- ഉദാ - വിയോഗിനീ പുഷ്പിതാഗ്രാ വസന്തമാലികാ

വിഷമവൃത്തം

പദ്യത്തിന്റെ നാലു പാദങ്ങളിലും വ്യത്യസ്തമായ ഗണവ്യവസ്ഥ വരുന്ന വൃത്തങ്ങളാണ് വിഷമവൃത്തങ്ങൾ

ഉദാ - പദചതുരൂർദ്ധ്വം

വൃത്തം കണക്കാക്കുന്ന വിവിധ രീതികൾ

നഷ്ടം ഉദ്ദിഷ്ടം പ്രസ്താവം എന്നിങ്ങനെ മൂന്ന് രീതിയിൽ വൃത്തങ്ങളെ നിർണ്ണയിക്കാം

ഉദ്ദിഷ്ടം - ഈണത്തിനനുസരിച്ച് ചൊല്ലി വൃത്തം നിർണ്ണയിക്കുന്ന രീതി

പ്രസ്താവം - ആദ്യം ഗുരുലഘുക്കളെ നിർണ്ണയിക്കുന്നു

തുടർന്ന് ഗണങ്ങളേതെന്ന് നിർണ്ണയിക്കുന്നു

ലക്ഷണാനുസാരം സമന്വയിപ്പിച്ച് വൃത്തം നിർണ്ണയിക്കുന്നു

യതി എന്താണ് ?

അത് സൂചിപ്പിക്കുന്നതെങ്ങനെ ?

പദ്യത്തിലെ അല്പവിരാമസ്ഥാനങ്ങളാണ് യതികൾ

यतिर्विच्छेदसंज्ञितः ।

അനായാസമായി പദ്യം ആലപിക്കുന്നതിന് യതികൾ സഹായിക്കുന്നു

ഭൂതസംഖ്യാക്രമം അനുസരിച്ചാണ് യതിയുടെ സംഖ്യ രേഖപ്പെടുത്തുന്നത്

ഭൂതസംഖ്യകൾ

ഗുണം - മൂന്ന്

സമദ്രം - നാല്

ബാണം, ഭൂതം - അഞ്ച്

രസം - ആറ്

പർവ്വതം മൂന്നി ലോകം - ഏഴ്

ഭൂതസംഖ്യകൾ.....

ദിക്ക് വസു - എട്ട്

ഗ്രഹം - ഒമ്പത്

അവതാരം - പത്ത്

രൂഢൻ - പതിനൊന്ന്

ആദിത്യൻ - പന്ത്രണ്ട്

അനുഷ്ടുപ്പ്

എട്ടക്ഷരം ഓരോ പാദത്തിലും വരുന്ന വൃത്തമാണ് അനുഷ്ടുപ്പ് വൃത്തം.

- നമ്മുടെ ഇതിഹാസങ്ങളും പുരാണങ്ങളും മിക്കവാറും അനുഷ്ടുപ്പ് വൃത്തനിബദ്ധങ്ങളാണ്. പല കാവ്യങ്ങളിലും അനുഷ്ടുപ്പ് വൃത്തത്തിലുള്ള സർഗങ്ങൾ കാണാം

- ഉദാ - രഘുവംശം ഒന്നാം സർഗം

കുമാരസംഭവം രണ്ടാം സർഗം

അനുഷ്ടുപ്പ് വൃത്തം ലക്ഷണം ഉദാഹരണം

ലക്ഷണം

പञ्चമं लघु सर्वत्र सप्तमं द्विचतुर्थयोः ।

षष्ठं गुरु विजानीयात् एतद् पद्यस्य लक्षणम्

उदाहरण -

अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम् ।

उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ।

ഇന്ദ്രവജ്രം

- ലക്ഷണം - കേളിന്ദ്രവജ്രക്കു തതംജഗംഗം
- ഗണവ്യവസ്ഥ - തഗണം തഗണം ജഗണം ഗുരു ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - स्यादिन्द्रवज्रा यदितौ जगौगः
- ഉദാഹരണം -

ആരാധനാ മദ് ഗുഹയിൽ കടപ്പാ- നീരേഴു ലോകങ്ങളിലീശനായ
ശ്രീരാമപാദാംബുജസേവകൻ ഞാൻ ആരാകിലും സംപ്രതി നിഗ്രഹിപ്പൻ

- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം
आलोक्य मातुर्मुखमादरेण स्तन्यं पिबन्तं सरसीरुहाक्षम्
सच्चिन्मयं देवमनन्तरूपं बालं मुकुन्दं मनसा स्मरामि

ഉപേന്ദ്രവജ്രാ

- ലക്ഷണം - ഉപേന്ദ്രവജ്രാക്കു ജതംജഗംഗം
- ഗണവ്യവസ്ഥ - ജഗണം തഗണം ജഗണം ഗുരു ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - उपेन्द्रवज्रा जतजास्तगौगः ।
- ഉദാഹരണം - അശങ്കമാമാനി വൃഷാകശിഷ്യ
നമർഷവേഗത്തിനധീനനായി
- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

अथ प्रजानामधिपः प्रभाते

ഉപജാതി

- ലക്ഷണം - അഥേന്ദ്രവജ്രാംഘ്രിയുപേന്ദ്രവജ്രാ

കലർന്നു വന്നാലുപജാതിയാകും

- ഗണവ്യവസ്ഥ -

- സംസ്കൃതലക്ഷണം. अनन्तरोदीरित लक्ष्मभाजां पादौ यदीयादुपजादयस्त:-

- ഉദാഹരണം -

വിധീഹനാമന്റെ വിനോദമാകും ദുഃശ്ശീലമേവം സഹിയാഞ്ഞൊരുന്നാശ്

ഗോപീജനം ചെന്നു യശോദയോടേ കോപേന താപേന ച വാചമുചേ

- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

अथः प्रजानामधिपः प्रभाते जायाप्रतिग्राहितगन्धमाल्यम्

वनाय पीतप्रतिबद्धवत्सं यशोधनो धेनुमृषेर्मुमोच ।

വംശസംഗമം

- ലക്ഷണം - ജന്മങ്ങൾ വംശസംഗമതാം ജന്മങ്ങളും

- ഗണവ്യവസ്ഥ - ജ ത ജ ര

- സംസ്കൃതലക്ഷണം - जतौ तु वंशस्थमुदीरितं जरौ ।

- ഉദാഹരണം -

ഇരിക്കാലാ പൊങ്ങുക വിണ്ണിലോമനേ ചരിക്ക നീ മിന്നി മിനുങ്ങിയങ്ങനെ

വരിഷ്ടമാം തക്കമുരച്ച രേഖ പേ- ലിരുട്ടു കീറുന്നോരു വജ്രസൂചി പോൽ

- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

अजामिलो नाम महीसुरः पुरा चरन् विभो धर्मपथान् गृहाश्रमी ।

गुरोर्गिरा काननमेत्य दृष्टवान् सुधृष्टशीलां कुलटां मदालसाम् । ।

ശ്രദ്ധേയമായ കാര്യം

പല കാവ്യങ്ങളിലും ഇന്ദ്രവജ്രം, ഉപേന്ദ്രവജ്രം, ഉപജാതി ,വംശസമം എന്നീ വൃത്തങ്ങളിൽ നിബദ്ധങ്ങളായ ധാരാളം പദ്യങ്ങളുള്ള സർഗങ്ങൾ കാണാം.

തോടകം

- ലക്ഷണം - സഗണം കില നാലിഹ തോടകമാം
- ഗണവ്യവസ്ഥ - സഗണം സഗണം സഗണം സഗണം
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - इह तोटकमम्बुधिसै कथितम्
- ഉദാഹരണം - ഗുരുവായൂപുരേശ്വര പാഹി സദാ
- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

भगवन्नुदधौ मृतिजन्मजले सुखदुखझषे पतितं व्यथितं
कृपयाशरणागतमुद्धरमां ननु शाध्युपसन्नमनन्यगतिम् । ।

ശാലിനീ

- ലക്ഷണം - നാലേഴായം മം ശാലിനീ തന്ത ഗംഗം
- ഗണവ്യവസ്ഥ - മ ത ത ഗുരു ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - शालिन्युक्ता म्ता तगौ गोब्धिलोकैः
- ഉദാഹരണം - നാടും വീടും വിട്ടു നീ പോന്നവെന്നാൽ
നാട്ടാരെല്ലാം നിന്നെ നൃണം പഴിയ്ക്കും
- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

सा निन्दन्ती स्वानि भाग्यानि बाला बाहूत्खेपं करन्दितुं च प्रवृत्ता

स्त्रीसंस्थानं चाप्सरस्तीर्थमारा - दुक्षिप्यैनां ज्योतिरेकं जगाम

രഥോദ്ധതാ

- ലക്ഷണം - രന്നരങ്ങൾ ലഗവു രഥോദ്ധതാ
- ഗണവ്യവസ്ഥ - രഗണം നഗണം നഗണം രഗണം ലഘു ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - रन्नराविह रथोद्धता लगौ
- ഉദാഹരണം -

നല്ല ഹൈമവതദ്രുവിലേറെയായ് - കൊല്ലമങ്ങാരു വിഭാതവേളയിൽ

ഉല്ലസിച്ച് യുവയോഗിയേകനൽ - ഏല്ലുബാലരവി പോലെ കാന്തിമാൻ

- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

एकदा दधिविमाथकारिणीम् मातरं समुपसेदिवान् भवान्

स्तन्यलोलुപतया निवारयन्नङ्कमेत्य पपिवान् पयोधരौ

ദ്രുതവിളംബിതം

- ലക്ഷണം - ദ്രുതവിളംബിതമാം നഭവും ഭരം
- ഗണവ്യവസ്ഥ - നഗണം ഭഗണം ഭഗണം രഗണം
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - द्रुतविमम्बितमाह नभौ भरौ
- ഉദാഹരണം -

സരസമെൻ മനതാർ തവ വീത മത്സരസരോജനതാംഘ്രിയിലെത്തുവാൻ
സരസിജാക്ഷി തുണയ്ക്കണമീശ ഹൃത് സരസസാരസസാരസസാരസേ
സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

इतरपापफलानि यथेच्छया वितर तानि सहे चतुरानन
अरसिकेषु कवित्वनिवेदनं शिरसि मालिख मालिख मालिख

ദ്രുതവിളംബിതവും യമകവും

കാവ്യങ്ങളിൽ വർണ്ണാലങ്കാരമായ യമകത്തിനായി തന്നെ ചില സർഗങ്ങൾ കവികൾ മാറ്റി വെച്ചിരുന്നതായി കാണാം . അത്തരം സർഗങ്ങളിൽ പ്രധാനമായും ഉപയോഗിക്കുന്ന വൃത്തമാണ് ദ്രുതവിളംബിതം

ഉദാ-

നവപലാശപലാശവനം പുരഃ സ്തുപരാഗപരാഗതസംഭൃതം
മൃദുലതാന്തലതാന്തമലോകയത് സസുരഭിംസുരഭിം സുമനോഭരം

(മാഘം)

ഭജംഗപ്രയാതം

- ലക്ഷണം - യകാരങ്ങൾ നാലോ ഭജംഗപ്രയാതം
- ഗണവ്യവസ്ഥ - യഗണം യഗണം യഗണം യഗണം
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - भुजङ्गप्रयातं भवेद्यैश्चतुर्भिः

- ഉദാഹരണം -

എനിയ്ക്കും നിനക്കും ഭജംഗപ്രയാതം പഠിക്കാൻ പ്രയാസം മരക്കാനെളുപ്പം
പഠിച്ചങ്ങുരപ്പിച്ചു തോന്നാതെ വന്നാൽ ഭവിയ്ക്കുന്ന ദുഃഖം മറക്കാൻ പ്രയാസം

- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

विना वेङ्कटेशं न नाथो न नाथः सदा वेङ्कटेशं स्मरामि स्मरामि
प्रभो वेङ्कटेश प्रसीद प्रसीद पिरयं वेङ्कटेश प्रयच्छ प्रयच्छ

ശ്രീശങ്കരനും ഭജംഗപ്രയാതവും....

ആദിശങ്കരാചാര്യരുടെ സ്തോത്രകൃതികളിൽ ഏറെയും ഭജംഗപ്രയാതം വൃത്തത്തിലുള്ളതാണ്

ഉദാ -

- ഗണേശഭജംഗം
- ശിവഭജംഗം
- വിഷ്ണുഭജംഗം

വസന്തതിലകാ

- ലക്ഷണം - ചൊല്ലാം വസന്തതിലകം തദജംജഗംഗം
- ഗണവ്യവസ്ഥ - തഗണം ഭഗണം ജഗണം ജഗണം ഗുരു ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - उक्ता वसन्ततिलका तभजाजगौगः

- ഉദാഹരണം -

ശ്രീയ്ക്കേറ്റ ലാസ്യപദമായ് ബുവി സഹ്യമാക -

മാക്കേളി പൂണ്ട മലയുണ്ടു വിളങ്ങിടുന്തു

ഇക്കേരളാഖ്യവിഷയത്തിനു നേർ കിഴക്കായ്

ഊക്കേറിടും പ്രകൃതി കൊട്ടിയ കോട്ട പോലെ

- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

नारायणाय नरकार्णवतारणाय पारायणप्रवणविप्रपरायणाय

नानाचराचरविधायकजनामदेशनाभीपुटाय पुरुषाय नमः परस्मैः

മറ്റ് പേരുകൾ

വസന്തതിലകത്തിന് സിംഹോന്നതാ സിംഹോദ്ധതാ ഉഹ് ധർഷിണീ
എന്നിങ്ങനെ നാമാന്തരങ്ങളുണ്ട്

മാലിനീ

- ലക്ഷണം - നനമയയുഗമെട്ടിൽ തട്ടണം മാലിനിയ്ക്ക്
- ഗണവ്യവസ്ഥ - നഗണം നഗണം മഗണം യഗണം യഗണം യഗണം
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - ननमयययुतेयं मालिनी भोगिलोकैः
- ഉദാഹരണം -
വരിക വരിക കാന്തേ നിൽക്കോലാ നീ പുറത്തു
ഗ്രഹണസമയമായി ചന്ദ്രനെ കണ്ടിതാകാം
മുഖമിദമകളകം നിന്റെ കണ്ടിന്നു പാമ്പാ -
രജനികരനെ വിട്ട് നിന്നെ നൂനം ഗ്രസിയ്ക്കും
- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം
प्रविश प्रविश गेहं मा बहिस्तिष्ठ कान्ते ग्रहणसमयवेला वर्तते शीतरश्मेः
मुखमिदमकलङ्कं वीक्ष्य नूनं स राहुः ग्रसति तव मुखेन्दुं पूर्णचन्द्रं विहाय

മന്ദാക്രാന്താ

- സന്ദേശകാവ്യങ്ങളിൽ പ്രധാനമായും ഈ വൃത്തമാണ് ഉപയോഗിക്കുന്നത് . സന്ദേശവൃത്തം എന്നും പ്രസിദ്ധമാണ്
- ലക്ഷണം - മന്ദാക്രാന്താ മഭനതതഗം നാലുമാറേഴു മായ്ഗം
- ഗണവ്യവസ്ഥ - മഗണം ഭഗണം നഗണം തഗണം തഗണം ഗുരു ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - मन्दाक्रान्ताम्बुधिरसनगैर्भनौ तौगयुग्मम् ।

മന്ദാക്രാന്താ

- ഉദാഹരണം -

കാളം പോലേ ക്സുമധനരേഷോ ഹന്ത പൂങ്കോഴി കൂകീ
ചോളം പോലേ ചെതറി വിളുവീ താരകാണാം നികായം
താളം പോലേ പുലരിവനിതയ്ക്കാഗതൗ ചന്ദ്രസൂര്യൗ
നാളം പോലേ നളിനകഹരാദൃറ്റതാ ഭൃംഗരാജി:

- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

एका भार्या प्रकृतिचपला निश्चला च द्वितीया
पुत्रोनङ्गः तिरभुवनजयी मन्मथो दुर्निवार्यः
शेषो शय्या वसतिरुदधिर्वाहनं पन्नगारि
स्मारं स्मारं स्वगृहचरितं दारुभूतो मुरारि:

ശിവരിണീ

- ലക്ഷണം - യതിയ്ക്കിടയിൽ തട്ടും യമനസഭലംഗം ശിവരിണീ
- ഗണവ്യവസ്ഥ - യഗണം മഗണം നഗണംസഗണം ഭഗണം ലഘു ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - रसै रुद्रैश्छिन्ना यमनसभलागः शिखरिणी
- ഉദാഹരണം - വടക്കുന്നാഥൻ മേ വരമരുളണം നന്മ വളരാൻ
- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

शिवः शक्त्या युक्तो यदि भवति शक्तः प्रभवितुं

न चेदेवं देवो नखलु कुशलः स्पन्दितुमपि

ശാർദൂലവിക്രീഡിതം

- ലക്ഷണം - പന്ത്രണ്ടാൽ മസജം സതം ത ഗുരുവും ശാർദൂലവിക്രീഡിതം
- ഗണവ്യവസ്ഥ - മഗണം സഗണം ജഗണം സഗണം തഗണം തഗണം ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - सूर्याश्वैर्मसजस्तः सगुरवः शार्दूलविक्रीडितम्
- ഉദാഹരണം -
- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

आवासो विपिनायते पिरयसखीमालापि जालायते

സ്രഗ്ധരാ

- ലക്ഷണം - ഏഴേഴായ് മൂന്നു ഖണ്ഡം മരഭനയയയം സ്രഗ്ധരാ വൃത്തമാകും
- ഗണവ്യവസ്ഥ - മ ര ഭ ന യ യ യ
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - म्रभ्नैर्याणां त्रयेण त्रिमुनि यतियुता सर्गधरा कीर्तितेयम्
- ഉദാഹരണം - പ്രത്യക്ഷം മുർത്തിയെട്ടാർന്നൊരു ജഗദധിപൻ നിങ്ങളെ കാത്തിടട്ടെ
- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

प्रत्यक्षाभि प्रपन्नस्तनुभिरवतु वस्ताभिरष्टाभिरीशः

അർദ്ധസമവൃത്തങ്ങൾ.....

ഒന്നും മൂന്നും വരികളിലെ ഗണവ്യവസ്ഥ സമാനം അതുപോലെ രണ്ടും നാലും പാദങ്ങളിലെ ഗണവ്യവസ്ഥ സമാനം ഇങ്ങനെ ആയാൽ അർദ്ധസമവൃത്തം.

പുഷ്പിതാഗ്രാ

- ലക്ഷണം - നനരയ വിഷമത്തിലും സമത്തിൽ
പുനരിഹ നം ജജരംഗം പുഷ്പിതാഗ്ര
- ഗണവ്യവസ്ഥ -
1,3 വരികളിൽ ന ന ര യ
2,4 വരികളിൽ ന ജ ജ ര ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം -
अयुजि नयुगरोफतो यकोरो
युजि च नजौ जरगाश्च पुष्पिताग्रा

പുഷ്പിതാഗ്രാ

- ഉദാഹരണം -

അവിടവിടെ മിഴിച്ചു നോക്കി നിന്നു

വിവിധ വിചേഷിതർ പൗരരപ്പമാനെ

സവിനയം ചിലർ വായ് മറച്ചു കയ്യാൽ

സവണ്ഡരോടുരിയാടൽ മെല്ലെയെന്നായ്

- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

सरसिरुहवने गतेपि निद्रां कथमिव ते नयनाम्बुजे विनिद्रे

श्रुतिपरिचयशालिनो हि कर्म स्वजननिषेवितमेव संश्रयन्ते । ।

വിയോഗിനീ

- ലക്ഷണം - വിഷമേ സസജംഗവും സമേ
സഭരംലം ഗുരുവും വിയോഗിനീ
- ഗണവ്യവസ്ഥ -1,3 വരികളിൽ സ സ ജ ഗുരു
2,4 വരികളിൽ സ ഭ ര ലഘു ഗുരു
- സംസ്കൃതലക്ഷണം - विषमे ससजा गुरु समे
सभराल्लोथ गुरु वियोगिनी

വിരഹവും വിധോഗിനിയും.....

വിരഹത്തെ വിധോഗത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന കാവ്യസന്ദർഭങ്ങളിൽ വിധോഗിനീ വൃത്തമാണ് കവികൾ ഉപയോഗിച്ച് വരുന്നത്

രഘുവംശത്തിലെ അജവിലാപവും ക്ഷമാരസംഭവത്തിലെ രതിവിലാപവും ക്ഷമാരനാശാന്റെ ചിന്താവിഷ്ടയായ സീതയും എല്ലാം വിധോഗിനീ വൃത്തത്തിലുള്ളതാണ്.

വിയോഗിനീ.....

ഉദാഹരണം - സുതർ മാമുനിയോടയോദ്ധ്യയിൽ
ഗതരായോരളവന്നൊരന്തിയിൽ

അതിചിന്ത വഹിച്ചു സീത പോയ് സ്ഥിതി
ചെയ്തൊളുടജാന്തവാടിയിൽ

- സംസ്കൃതം ഉദാഹരണം

सुतयोर्गतयोर्महर्षिणा सह साकेतपुरीं दिनात्यये

उटजोपवने स्थितैकदा बहुचिन्तामथिता हि मैथिली ।

മാത്രാവൃത്തങ്ങൾ

മാത്രവ്യവസ്ഥയിൽ വൃത്തം കണക്കാക്കപ്പെടുന്നു

പ്രധാന വൃത്തങ്ങൾ

ആര്യാ ഗീതി വക്ത്രാ അപരവക്ത്രാ വൈശ്വദേവീ എന്നിവ

ആര്യം

ലക്ഷണം

മാത്രാക്രമം - ആര്യയുടെ ഒന്നും മൂന്നും പാദത്തിൽ പന്ത്രണ്ട് മാത്രം. രണ്ടാം പാദത്തിൽ പതിനെട്ട് മാത്രം നാലാം പാദത്തിൽ പതിനഞ്ച് മാത്രം എന്നാണ് മാത്രാക്രമം

സംസ്കൃതലക്ഷണം

यस्याः प्रथमे पादे द्वादशमात्रास्तथा तृतीयेपि

अष्टादश द्वितीये चतुर्थके पञ्चदश सार्या

ഉദാഹരണം

രാസവിലാസവിലോലം ഭജത മുരാഭേർസുന്ദരം രൂപം

പ്രകൃതിഷ്ട യത് പ്രത്യയവത് പ്രത്യേകം ഗോപികാസു മിളിതം

ഗീതി

മാത്രാക്രമം

ഒന്നാ മൂന്ന് പാദങ്ങളിൽ പന്ത്രണ്ട് മാത്രയും രണ്ട് നാലു പാദങ്ങളിൽ പതിനെട്ട് മാത്രയും വരുന്നതാണ് ഗീതി എന്ന വൃത്തം

- ലക്ഷണം

आर्यापूर्वार्धसमं द्वितीयमपि भवति यत्र हंसगतिः

छन्दोविदस्तदानीं गीतिं ताममृतवाणीं भाषते

അവലംബഗ്രന്ഥങ്ങൾ

വൃത്തമഞ്ജരീ എ ആർ രാജരാജവർമ്മ

വൃത്തരത്നാകരം - കേദാരഭട്ടൻ

ഛന്ദസൂത്രം - പിംഗളൻ

ഛന്ദോമഞ്ജരീ - കാളിദാസൻ

വൃത്തശില്പം - കുട്ടികൃഷ്ണമാരാർ

Sanskrit English Dictionary by V.S.Apte

നന്ദിപൂർവ്വം

ദോഷമുള്ളവയൊക്കെ താ-

നിവൻ തൻ തെറ്റു മാത്രമാം

ഗുണമുള്ളവയൊക്കെ ശ്രീ-

ഗുരുക്കൾ തൻ കടാക്ഷമാം

ശങ്കർജി കൊടകര

തയ്യാറാക്കിയത്

വിലാസം

ശങ്കരനാരായണൻ എ

പ്രിൻസിപ്പാൾ

ഗവ.എച്ച് എസ് എസ് ഇടപ്പള്ളി

എറണാകുളം

വിലാസം ഫോൺ നമ്പർ ഇ മെയിൽ

- വിലാസം
- ശിവപദം കാവിൽ ദേശം കൊടകര പി ഒ തൃശ്ശൂർ ജില്ല
- ഫോൺ നമ്പർ 9744780455 , 8304904802,9037573133
- ഇ മെയിൽ sankarjikodakara@gmail.com